

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY

Diplomová práce

STREET ART

Bc. Václav Cinádr

Učitelství výtvarné výchovy a dějepisu pro základní školy

Vedoucí práce:

MgA. et Mgr. Stanislav Poláček

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury
a zdrojů informací.

V Plzni.....2015

.....

Rád bych poděkoval vedoucímu mé diplomové práce MgA. et. Mgr. Stanislavu Poláčkovi za jeho čas, rady, trpělivost a pomoc při realizace práce.

V Plzni.....2015

.....

Anotace

Diplomová práce je rozdělena do tří základních částí. V praktické části jsem vytvořil více jak 10 streetartových děl instalovaných ve veřejném prostoru. V teoretické části se práce zabývá historií street artu, ukotvením děl v širším kontextu, inspiračními zdroji, popisu výtvarného záměru jednotlivých děl i jejich celku a technologický popis realizace. V závěrečném didaktickém oddílu se věnuji aplikaci získaných poznatků ve výuce výtvarné výchovy.

Klíčová slova

street art, graffiti, veřejný prostor, šablona, sprejování, legalita

Annotation

The master's thesis is divided into three main parts. In the practical part I have created more than 10 street-art works installed in public spaces. The theoretical part deals with the history of street art, how the works are anchored in a wider context, sources of inspiration, describing the artistic intention of the individual works and the whole technical description and implementation. The final section is devoted to the didactic application of this knowledge in art education.

Keywords

street art, graffiti, public space, stencil, spray, legality

Obsah

1 ÚVOD	3
2 TEORETICKÁ ČÁST	5
2.1 Graffiti	5
2.1.1 Základní graffiti pojmy.....	7
2.2 Street art	8
2.2.1 Street artové techniky.....	9
2.3 Představitelé street artu a inspirace.....	11
2.3.1 Blek le Rat.....	12
2.3.2 Keith Haring	13
2.3.3 Vladimír Boudník.....	15
3 PRAKTICKÁ ČÁST	17
3.1 Popis jednotlivých děl.....	18
4 DIDAKTICKÁ ČÁST	28
4.1 Popis projektu – Kultivace podchodu	28
4.2 Cíle projektu	28
4.3 Příprava realizace.....	29
4.4 Reflektivní bilance realizace	30
4.5 Klíčové kompetence	32
4.6 Didaktické zhodnocení	33
5 ZÁVĚR.....	34

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	35
7 RESUMÉ.....	37
8 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY.....	38

1 ÚVOD

„Představte si město, kde není graffiti postavené mimo zákon, město, kde si každý může malovat, co chce. Kde je každá ulice zaplavena miliony barev a malých hesel. Kde není čekání na autobusové zastávce nikdy nudné. Město, v němž máte pocit, že to je živoucí a dýchající věc, která patří všem, ne jen agentům realitních společností a baronům z velkých firem. Představte si takové město a přestaňte se opírat o zed' – je natřena.“¹

Banksy

Tématem street artu se už dlouhodobě zabývám. Vše začalo zhruba v mých 14 letech, kdy jsem poprvé zkoušel tvořit svá díla v podchodech a na mostní pilíře dopravních staveb. Motivací pro práci bylo jakési vnitřní nutkání se vymezit a veřejně projevit. Kreslit si doma do skicáku mě jednoduše nebavilo a nenaplňovalo. Vše bylo samozřejmě okořeněno puncem zakázaného ovoce a skrytou identitou za pseudonym. Mou oblíbenou technikou bylo sprejování podle předem připravených šablon. Tato technika mi nejvíce vyhovovala. Motiv jsem si mohl dopředu připravit, rozvrhnout a při realizaci v terénu se tak minimalizoval čas strávený při sprejování. Šablony tak do jisté míry dovolují výtvarnou přesnost i v časovém presu. Těžko popsat pocit, když se poprvé sundá přesprejovaná šablona a ukáže se výsledný obraz. Tematicky byly mé práce vcelku ploché. Motivy byly na první pohled hlavně líbivé a inspirované pop kulturou. Vizuální stránka hodně navazovala na mou zálibu v pop artu.

Po pár letech moje aktivity ustaly. Nikdy jsem se však o umění ve veřejném prostoru nepřestal zajímat. Street art pořád chápu jako nejsvobodnější výtvarný projev lidské kreativity a potřeby něco sdělit. Umění ve veřejném prostoru ho oživuje a mění. Je to místo, kde mají lidé k umění nejbližší a zasáhne tak i mnohem širší publikum než v galeriích. Dotýká se

¹ Banksy. [online]. 22. 11. 2008 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://banksy.xf.cz/BANKSY.htm>

i těch, kteří o něj nemají primárně zájem a dostávají se s ním tak do vzájemné interakce. Umění není sterilizováno v galeriích, do kterých se dostane jen minimum lidí. Může volně dýchat.

Rád sleduji své oblíbené autory a objevuji nová díla nejen na internetu, ale i v zákoutích českých a světových metropolí. Svůj zájem se ale snažím prohlubovat a vzdělávat se v této oblasti. Zúčastnil jsem se například kurzu celoživotního vzdělávání Arts managementu, modulu „Veřejný prostor jako jeviště, dějiště, bydliště, pracoviště a místo“, pod vedením PhDr. Alexandry Brabcové. Loňský roku jsem se stal spoluzakládajícím členem spolku Pěstuj prostor, který se osamostatnil od komunitního programu projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015. „Spolek Pěstuj prostor je reakcí na potřebu posílit participaci občanů na rozvoji města Plzně a vzájemně lépe propojovat již existující občanské aktivity. Úkolem Pěstuj prostor je zvyšovat obecné povědomí a vzdělanost v oblasti veřejného prostoru, urbanismu, architektury a umění, zapojovat občany pomocí otevřené výzvy a provádět vlastní inspirativní proměny veřejného prostoru.“²

Výběr tématu mé diplomové práce byl tedy nasnadě. Vrátil jsem se tak zpět ke své původní tvorbě, tentokrát s tematicky hlubším obsahem a konceptem oživení veřejného plzeňského prostoru drobnými zásahy.

² SIVÁK, Marek. *P stuj prostor: komunitní program pro veřejný prostor: portfolio 2012–2014*. Plzeň : P stuj prostor, 2014, 81 s. ISBN 978-80-905671-7-7.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Graffiti

Za graffiti v širším slova smyslu můžeme považovat už nástěnné malby pravěkých lidí na stěnách jeskyní. Jisté parafráze na dnešní sprejování nacházíme například v používané technice, kdy člověk mladšího paleolitu smíchal rozemletý barevný prášek s vodou a ústy rozprášil barvu kolem své dlaně. Vytvořil tak siluetu, svůj podpis.³

Vykopávky v Pompejích odkryly nepřeborné množství graffiti, včetně volebních sloganů, kreseb a v neposlední řadě i oplzlostí. Graffiti v římském světě byly častokrát spojené s politikou a byl to populární způsob, jak reflektovat aktuální problémy s politiky a úřady. Městské hradby se tak stávaly jakousi knihou stížností.⁴

Psaní na zdech se objevilo také během druhé světové války jako nástroj používaný nacisty, kteří tak šířili svou propagandu. Stejně prostředky užívalo i hnutí odporu jako způsob zveřejnění svých protestních názorů proti režimu. Příkladem může být nenásilná protinacistická skupina Bílá růže, která se až do svého zajetí roku 1943 vyjadřovala proti Hitlerovi a jeho režimu malovanými slogany a letáky. Skupina byla sestavena především ze členů akademické obce mnichovské univerzity a poukazovala na zločiny proti Židům a okupovaným národům.⁵

Graffiti, jak ho známe dnes, se vyvinulo ke konci roku 1970 v New Yorku a Filadelfii, kde umělci jako TAKI 183, JULIO 204, CAT 161 a CORNBREAD malovali svá jména na oprýskané stěny a ve stanicích metra po celém Manhattanu. New York byl jedinečným místem, kde se střetávala

³ GANZ, Nicholas a Tristan MANCO. *Graffiti world: street art from five continents*. Updated ed. New York: Abrams, 2009, 391 s. ISBN 0810980495.

⁴ LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. New York: Abrams, 2008, 160 p. ISBN 9780810983205.

⁵ Bílá r. fle. [online]. 25. 2. 2015 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: [cs.wikipedia.org/wiki/Bílá_r_fle_\(protinacistická_skupina\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Bílá_r_fle_(protinacistická_skupina))

chudinská třída harlemského ghetta a nablýskaný svět Broadwaye. Byl přímo živnou půdou pro první graffiti umělce, kteří čerpali z různých kultur a tříd obyvatelstva. Hnala je dopředu i touha po slávě. Ne však v tradičním slova smyslu. Svého věhlasu chtěli dosáhnout skrze co největšího rozšíření svých podpisů (tagů) po městě.⁶

TAKI 183 byl prvním „writerem“, který této slávy dosáhl. „Tagování“ jeho přezdívky společně s číslem ulice, ze které pocházel, bylo jeho velkým koníčkem. Roku 1971 byla jeho práce zmíněna v článku New York Times a okamžitě ho po jeho vzoru začaly stovky dalších následovat.⁷ Psaní graffiti se tak stalo příležitostí pro lidi z okrajových částí společnosti, jak se stát někým, i když jen v rámci své subkultury. Tu chápeme jako jakousi skupinu lidí s vlastním jazykem. Lidé z této subkultury tak měli jedinečnou příležitost zapojit se do konverzace, která probíhala na stěnách města a stát se tak hlasem společnosti.

Většina umělců byla z řad mládeže nižších vrstev, která byla obětí hospodářského úpadku. Vizuálním projevem vyjadřovali svou frustraci a vykořeněnost ze společnosti. Většina writerů nebyla ovlivněna jakýmkoliv vzděláváním z uměleckých škol. Toto umělecké hnutí má tak jedinečné postavení v dějinách umění a velkou kulturní hodnotu. Jedná se totiž o umění, které povstalo z ulice.

Z nadbytku dalších a dalších graffiti umělců začali writeři hledat způsoby, jak své přezdívky na stěnách zvýraznit. Výsledkem tak bylo, že se „tagy“ začaly zvětšovat a transformovat do nejrůznějších tvarů a stylizací. Oblíbeným pohyblivým „plátnem“ se staly vlakové soupravy metra a brzy nebyl v New Yourku jediný nepomalovaný vlak. Tato móda se přehnala přes

⁶ GANZ, Nicholas a Tristan MANCO. *Graffiti world: street art from five continents*. Updated ed. New York: Abrams, 2009, 391 s. ISBN 0810980495.

⁷ LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. New York: Abrams, 2008, 160 p. ISBN 9780810983205.

celé USA. Netrvalo dlouho a i evropské vlaky se staly terčem. Brzy se začaly konat první výstavy graffiti a tento fenomén explodoval v celé západní Evropě. Graffiti se začalo rozvíjet, měnit svůj tvar a formu do nejrůznějších podob.⁸

2.1.1 Základní graffiti pojmy

Battle – souboj autorů graffiti (writerů) nebo skupin autorů (crew) o to, kdo je lepším

Bombing – rychle vytvořené graffiti

Cap – tryska na spreje

Can – plechovka spreje

Crew – skupina autorů graffiti (writerů), která pracuje společně, tvoří reprezentující stejný znak skupiny (crew)

Fatcap – tryska s nejširší stopou

Fresh – graffiti (piece) vytvořené novým autorem graffiti (writerem)

Chrom – graffiti vybarvené stříbrnou barvou nejčastěji se vyskytující ve městech tak, aby bylo co nejvíce vidět

Jam – setkání autorů graffiti (obvykle na legální zdi)

Legál – graffiti na legální ploše

Needle, Skinny cap – tryska s nejužší stopou

Out Line – univerzální tryska, tenká čára pro obtahy kolem věcí

Panel – graffiti vytvořené na vlaku

Piece – jakékoliv graffiti

Rooftop – graffiti ve výšce (obvykle střechy a stěny domů)

Sketch, Skice – náčrtek graffiti

Tag – osobitý podpis autora graffiti

Throw up – rychle provedené graffiti, nejčastěji jednobarevné a jedním tahem

Wholecar – graffiti přes celou plochu vagonu

Wholetrain – graffiti přes celou soupravu vlaku

Writer – člověk, který vytváří graffiti, autor graffiti⁹

⁸ GANZ, Nicholas a Tristan MANCO. *Graffiti world: street art from five continents*. Updated ed. New York: Abrams, 2009, 391 s. ISBN 0810980495.

2.2 Street art

Definovat street art jako takový není úplně jednoduché. Neexistuje jednotná definice. Obecně je chápán jako subkultura vycházející právě z velkého boomu graffiti. Příznačné je i označení post-graffiti nebo neograffiti.¹⁰

Street art má mnohem širší a bohatší paletu vyjádření. Neomezuje se jen na typografii. Díla nejsou svázána pravidly. Je v nich zachován prostor pro různou interpretaci a většinou obsahují nějaký názor a vtíp. "Více využívá významy, značky, odkazy. Je hravější a stravitelnější pro širokou veřejnost. Může mít různé podoby, od stříkání přes šablony, lepení samolepek, nalepování 3D objektů, instalace soch na ulici až třeba po nelegální vysazování stromků. Hranice jsou opravdu široké a rozdíl mezi uměním, street artem a graffiti se často stírají."¹¹ Street art je naprosto otevřený novým možnostem a rozvoji dalších výrazových prostředků. Dalším faktorem, proč se ve street artu užívá samolepek, šablon a 3D objektů, je hustá síť kamerových systémů ve světových metropolích, kdy není čas na delší tvorbu v terénu. Díla většinou pak působí na rozdíl od graffiti více kultivovaně a mnozí mohou postrádat určitou živelnost gestických tahů spreje.

Stejně jako graffiti se u street artu jedná o nelegální zásah do veřejného prostoru. Stejná je i potřeba skrýt svou identitu za přezdívku – „nickname“. Street art se ale postupně snaží vymanit ze škatulky vandalství. A to hlavně tím, že sdělení street artu je oproti graffiti srozumitelnější lidem i mimo danou subkulturu. Pro většinu populace je graffiti špatně uchopitelné a je vnímáno jako vandalství, které je možné postihovat na základě trestního zákoníku České republiky. Ten umožňoval autora nelegální graffiti obvinít za trestný čin

⁹ Glossary of graffiti [online]. 2. 6. 2015 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Glossary_of_graffiti

¹⁰ BOU, Louis. *Street art*. 1st ed. New York, NY: Harper Collins Publishers, 2005, ISBN 0060833386.

¹¹ OVERSTREET, Martina. *In graffiti we trust*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2006, 230 s. ISBN 80-204-1325-1.

podle výše škody § 257 „poškození cizí věci“; od novely zákona roku 2001 již vždy přímo podle § 257b za trestný čin, čímž se odlišuje tvrdším výchozím postihem od jiného vandalství. V roce 2009 přechází tato právní úprava do nového trestního zákoníku (Zákon č. 40/2009 Sb., platnost od 1. 1. 2010) pod § 228 odst. 2, s ohledem na ustanovení odst. 3 a 4. Podle toho hrozí každému takovému sprejerovi trest odnětí svobody do 1 roku, v případě dalších uvedených okolností až na 6 let.¹² Naopak při vylepování plakátů a samolepek může být čin klasifikován pouze jako nelegální výlep.

2.2.1 Street artové techniky

Jak jsem již předeslal, tak street art je tvořen mnoha technikami a formami. Nové nadále vznikají a díky internetu a sociálním sítím se šíří okamžitě dál. Umělci se vzájemně ovlivňují a inspirují. Street artová díla jsou vinou svého umístění ve veřejném prostoru pomíjivá a zpravidla brzy zanikají. Důležité pro umělce je proto fotografické zdokumentování a uložení nového díla na své stránky nebo specializované blogy a skupiny. Techniky jsou přizpůsobeny také tomu, že na tvorbu je kvůli minimalizaci šance dopadení velmi málo času. Představím ty nejzákladnější techniky, nebo ty které v poslední době získávají na popularitě.

Nálepky – stickers

Jedná se o jednu z nejrozšířenějších forem street artu. Jejich výroba a instalace je rychlá a případné odstranění není tak náročné. Nejčastějším námětem je jednoduchý znak nebo logo, které parafrázuje graffiti tag. V dnešní době už není těžké si samolepky vytisknout na domácí tiskárně. Existují však i složitější techniky, kdy jsou nálepky vystřihovány a lepeny z různých barevných fólií. Nejčastěji jsou vylepovány na kontejnery a zadní strany dopravních značek.

¹² Sprayerská novela trestního zákona. [online]. 28. 5. 2001 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/sprayerska-novela-trestniho-zakona-8119.html>

Plakáty - posters

Oproti samolepkám mají plakáty díky svým rozměrům více možností a jsou lépe viditelné. Jsou malovány ručně, sprejovány, tisknuty ofsetovým tiskem nebo sítotiskem. Ne vždy musí být dodržen klasický obdélníkový formát, ten může kopírovat siluetu vyobrazeného objektu nebo figury. Plakáty jsou nejčastěji lepeny klasickým tapetovým nebo škrobovým lepidlem. Umělci si nejraději své lepidlo vyrábějí podle vlastních návodů sami.

Šablony - stencils

Další hojně využívanou technikou je stříkání barevným sprejem přes vystřiženou nebo vyřezanou šablonu. Lze kombinovat i více barevných vrstev přes sebe a dosáhnout tak větší plasticity. Výhodou je, že některé šablony mohou být zachovány a použity vícenásobně. Tato technika proslavila umělce jako je Blek le Ret a Banksy.

Jakousi odnoží této techniky je takzvané reversní graffiti neboli scrubbing (drhnutí, kartáčování), kdy se tlakovou vodní pistolí přes šablonu přestříká mýdlová voda, která ze špinavých městských ploch vyplaví požadovaný motiv. V zásadě tak není poškozen cizí majetek. Je to jedna z technik označovaná jako ekologický street art.

Nástěnná malba - murals

Čím dál častěji se ve světových metropolích dnes můžeme setkat s celou řadou maleb pokrývajících celé stěny budov. Je to typická technika pro graffiti, ale nástěnná street art malba se liší především v motivu. Zatímco graffiti je omezeno pouze na tagy a typografické motivy, street art zpracovává pestřejší náměty postav, zvířat nebo geometrické iluze opírající se o op-art. Často malba

využívá i architektonických rysů budov, které se promítnou i do malby samotné.¹³

Objekty a instalace

Je to velmi široký pojem, pod který se vejde například 3D sochy instalované ve veřejném prostoru. Nejčastěji jsou vyrobeny z extrudovaného polystyrenu a jde hlavně o tagy/loga a geometrické objekty.

Do této kategorie můžeme zařadit i tzv. guerilla knitting, doslovně partyzánské pletení/háčkování. Jedná se o oplétání sloupů, stromů a soch. Vyznačuje se pestrou barevností. Za poslední rok se tato technika objevila i v Plzni. Soše Památníku československo-sovětského přátelství na Anglickém nábřeží přibyly barevné punčochy a ženská postava sochy Matky s dítětem v Kopeckého sadech byla na jaře oděna do plavek.¹⁴

Pro úplnost seznamu je nutné alespoň telegraficky zmínit například guerilla gardening. Zanedbané městské prostranství osází lidé květinami nebo zeleninou a začnou se o ně pravidelně starat, ačkoliv nejsou jeho majiteli.

Posledních pár let se staly velmi oblíbené 3D projekce na budovy, tzv. video mapping. Mezi další patří mozaiky, světelné instalace, miniaturizovaná sousoší a mnoho a mnoho dalších technik.

2.3 Představitelé street artu a inspirace

Z povahy street artu je identita většiny tvůrců skryta za uměleckými pseudonymy. Mnoho informací o jejich životech je sporné. Za vše ale mluví jejich práce. Umělců, kteří byli při vývoji street artu zásadní a těch, kteří mě v práci

¹³ MANCO, Tristan. *Street sketchbook: with over 700 illustrations in colour and black and white*. 1st pub. London: Thames & Hudson, 2007, 271 s. ISBN 978-0-500-51362-0.

¹⁴ Krizkyavetrelci. [online]. [cit. 2015-06-18]. Dostupné z: <http://krizkyavetrelci.plzne.cz/mapa/>

ovlivnili, je bezpočet. Snažil jsem se vybrat ty, kteří byli průkopníky a stali se vzorem pro své následovníky. V začátcích mé tvorby mě nejvíce ovlivnil britský Banksy. Je jistě nejslavnějším, nejprodávanějším a nejcitovanějším street art umělcem současnosti, ale i on ve své práci vychází z jednoho z prvních street art umělců, Blek le Rata.

2.3.1 Blek le Rat

Vlastním jménem Xavier Prou se narodil v Paříži roku 1952. Pochází z rodiny z vyšší společnosti. Jeho otec byl architektem a matka dcerou francouzského konzula v Thajsku. Chodil do těch nejlepších škol a stýkal se jen s lidmi z jeho společenské vrstvy. Studoval malířství, lept a litografii na Národní škole výtvarných umění. Později byl přijat na studium architektury. Tam se prý naučil porozumět městské krajině a vidět prostor kolem sebe jinak.¹⁵

Zásadním okamžikem v jeho uměleckém životě byla návštěva New Yorku, kde poprvé viděl začínající fenomén graffiti. Po návratu do Paříže zkoušel napodobit americkou předlohu. Po čase měl však pocit, že se moderní graffiti do ulic Paříže nehodí a hledal tak jiný prostředek pro své vyjádření. Vzpomněl si, že jako malý viděl na výletě v Itálii na ulici šablonu Mussoliniho, která byla pozůstatkem válečné propagace, a začal tuto techniku rozvíjet.¹⁶

Blek le Rat je pokládán za průkopníka na poli šablonového pouličního street artu. Sám raději hovoří o svém díle jako o pouličním umění než jako o graffiti, které má mezi lidmi většinou negativní konotace. Jeho snahou je podle jeho slov demokratizovat umění a dostat ho i mezi obyčejné lidi mimo galerie. Nejoblíbenějším motivem jeho šablon jsou krysy. „Vybral jsem si krysy

¹⁵ Blek le Rat: This is not a Banksy . <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/features/blek-le-rat-this-is-not-a-banksy-811130.html>. [online]. 19.4.2008 [cit. 2015-06-19].

¹⁶ Blek Le Rat Interview. [online]. 2. 4. 2008 [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: http://www.fecalface.com/SF/index.php?option=com_content&task=view&id=1056&Itemid=92

jako symbol městského prostředí a též invaze a vysokého počtu těchto zvířat, jež osídlují naše města a budí v nás strach.“¹⁷ Roku 1991 se Blek le Rat dostal před soud za poškozování cizí věci a musel zaplatit tučnou pokutu. Tuto nepříjemnou událost pak promítl i do své práce a změnil svou techniku. Vinou hrozby dalšího zatčení přestal používat šablony a sprejování přímo na ulici, ale začal si vyrábět plakáty v klidu domova a pak je na ulici vylepoval.

Street art považuje za jedno z nejdůležitějších hnutí pro budoucnost umění. Důležitá je podle něj kombinace interakce díla s kontextem místa a lidmi.¹⁸

Známý je i Banksyho citát na jeho adresu: „Pokaždé, když si myslím, že jsem namaloval něco alespoň trochu originálního, objevím, že Blek le Rat to vytvořil také. Jenom o dvacet let dříve.“¹⁹

2.3.2 Keith Haring

Americký malíř a aktivista Keith Haring se narodil 4. května 1958 ve státě Pensylvánie. Už jako malý chlapec rád maloval komiksy. Po dokončení střední školy studoval v Pittsburghu profesionální umění a grafický design. V roce 1978 se přestěhoval do New Yorku, kde se poprvé seznámil s graffiti. To pak hluboce ovlivnilo jeho následující tvorbu.

I když měl klasické umělecké vzdělání, brzy ho ve své tvorbě zavrhl a začal se naplno věnovat umění graffiti, které podle něj přímo promlouvalo hlasem ulice k jeho publiku v New Yorku. V roce 1980 začal ve stanicích newyorského metra vyplňovat černé reklamní tabule svými malbami, kterých někdy v jednom dni zaplnil i více než čtyřicet. Jeho kreseb si začali všimnat

¹⁷ ibidem

¹⁸ Blek Le Rat Interview. [online]. 2. 4. 2008 [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: http://www.fecalface.com/SF/index.php?option=com_content&task=view&id=1056&Itemid=92

¹⁹ Blek Le Rat ó Biography of a Street Artist. [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.stencilrevolution.com/profiles/blek-le-rat/>

nejen cestující metra, ale také reklamní agentury, komerční muzea a galerie. Haring však nikdy nedovolil, aby se jeho dílo vzdálilo od obyčejných diváků a dál pokračoval ve vystavování svých děl na veřejných místech.²⁰

Byl hluboce ovlivněn proudem života New Yorku, který byl plný energie bez hranic a jasné radosti, stejně jako Haringův jedinečný styl. Jeho barevnost a jasné hravé kompozice odrážejí podobnost s domorodými kresbami v unikátním stylu prolínání lidských a zvířecích figur. Ve svých kresbách reagoval na konkrétní místo, okolní reklamy i aktuální společenské otázky.

Haring se po celý život věnoval různým veřejným projektům. Vytvořil celou řadu nástěnných maleb na více než padesáti místech, které zahrnovaly zdi nemocnic i různých zařízení pro děti. V roce 1986 například vytvořil nástěnnou malbu při příležitosti oslavy stého výročí sochy Svobody, při které mu pomáhalo více než devět set dětí, o rok později namaloval malbu na západní straně Berlínské zdi. Haring rovněž pořádal různé umělecké vzdělávací programy pro děti ve spolupráci se školami a muzei a podporoval i programy na zvýšení gramotnosti.²¹

V roce 1988 byl Haring diagnostikován s AIDS. O rok později založil nadaci Keith Haring Foundation, která měla podporovat boj proti AIDS a pomáhat dětem trpícím touto nemocí.

Haring zemřel 16. února 1990 v New Yorku na komplikace spojené s AIDS.

²⁰ Keith Haring Street Artist Biography. [online]. [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://www.stencilrevolution.com/profiles/keith-haring/>

²¹ Keith Haring. [online]. 20. 9. 2008 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: http://artmuseum.cz/umelec.php?art_id=291

2.3.3 Vladimír Boudník

Vladimír Boudník byl český grafik a malíř, představitel aktivní a strukturální grafiky. Vyučil se nástrojařem, za druhé světové války byl totálně nasazen v Německu.

Po válce vystudoval Státní grafickou školu a stal se zaměstnancem ČKD Vysočany, zde také nacházel materiál i inspiraci pro svou tvorbu. Pracoval s odštířky plechu, zlomenými pilníky, matkami, šrouby, raznicemi či kusy litiny, odpadlé při zpracování kovu. Ty pak lisoval a vtloukal do plechových plátů, které dále propaloval autogenem, škrábal do nich důlčičkem a rydlem a tloukl do nich kladivem. Z takto vzniklých matric pak tiskl své grafické abstrakce, které nazýval aktivní grafikou a které dotvářel ještě poté, co vyšly z tiskařského lisu.²²

Podobně nezvyklou a originální technikou jsou i Boudníkovy magnetické grafiky. Na pláty železného plechu, podložené magnetem, uspořádal do vějířů magnetických siločár kovové piliny, které pak fixoval lakem, vtíral do nich barvu a tiskl listy.

Hlavní inspirací pro street art je pro mě jako zakladatel svého vlastního uměleckého směru, tzv. explosionalismus. Tento nový směr prosazoval v několika svých manifestacích a spočíval v tzv. „akcích na ulici“. Z nerovností stěn a zídek, reflexů světla nepřímého slunečního osvětlení, zbytků malty z někdejší omítky i různých jiných narušení či špíny se pokoušel vylovit nějaké konkrétní tvary, scény, kompozice, které pak překresloval na papír či jiný materiál. Do svých akcí se pokoušel zapojit své spolužáky, kamarády a kolemjdoucí. Formy provádění akcí se lišily a průběžně se vyvíjely. Na ulicích podle skvrn na omítce vznikaly kresby uhlem, pastelem i tuší, ale také akvarel a oleje na různých podkladech. Později umělci dokreslovali nebo také

²² MERHAUT, Vladislav. *Grafik Vladimír Boudník*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2009, 402 s., [32] s. obr. p íl. ISBN 978-80-7215-382-4.

mechanicky upravovali přímo skvrny samotné, či připravenou paspartou vymezili část sledovaného objektu a pomocí gesta a slovního doprovodu navodili divákovi svoji představu. Cílem explosionalistů nebylo diváka znásilňovat a vnučovat mu svoji pevnou verzi viděného, naopak. Chtěli v divákovi vyvolat jeho vlastní reakce na pozorované tvary, chtěli probudit jeho obrazotvornost a zapojit ho do tvůrčího procesu, vyprovokovat ho k aktivní spolupráci při dotváření konečné vize.²³

Roku 1968 se pravděpodobně nešťastnou náhodou oběsil na klíče dveří.

²³ MERHAUT, Vladislav. Explosionalismu Vladimíra Boudníka. . [online]. říjen.2007 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.artcasopis.cz/clanky/explosionalismus-vladimira-boudnika>

3 PRAKTICKÁ ČÁST

V této kapitole se věnuji popisu cesty, vedoucí k výběru daného tématu. Dále se zabývám technologickým postupem a interpretací jednotlivých děl. Mým cílem v praktické části diplomové práce bylo vytvoření několik street artových děl, která by oživovala plzeňský veřejný prostor. Základní myšlenkou street artu je demokratizace umění a zbourání zažité představy, že umění je buď socha, nebo obraz visící v galerii. Mnoho mých drobných zásahů je sotva ve městě patrných a málokdo si jich všimne. Každý, kdo tak ale učiní, si na ně snad udělá svůj názor a nějakým způsobem na ně působí. Reakce mohou být rozličné, od odsouzení a označení takového jednání za vandalismus, přes naprostou lhostejnost, po snahu dílo pochopit a interpretovat ho.

Při výběru tématu práce jsem dlouhou dobu uvažoval nad tím, jak se nedostat přímo za hranu zákona. Snažil jsem se proto, aby mé zásahy do veřejného prostoru nebyly nějak destruktivní a byly i lehce odstranitelné. Případně jsem využil legální plochu pro tvorbu graffiti, kterých je ovšem v Plzni velmi málo. I přesto by mohlo být několik z mých děl interpretováno jako přestupek. Dbal jsem pokaždé na šetrnost v provedení i umístění.

Každý street art umělec skrývá z pochopitelných důvodů svou identitu za umělecký pseudonym, za svou značku. U mě tomu nebylo jinak. Zvolil jsem si jednoduchou slovní hříčku „KLUK HLUK“, která je dobře zapamatovatelná. Vyjadřuje mou hravost a hraje si s myšlenkou, že se jedná o umělce, o kterém bude slyšet. Tvoří hluk, přestože se vyjadřuje vizuálními prostředky.

Jak už jsem zmínil, tak úskalím děl ve veřejném prostoru je jejich nestálost. Někdy vydrží jen pár hodin. Proto jsem svá díla fotograficky zdokumentoval a vytvořil jsem si pod pseudonymem svůj facebookový profil, kde jsem své fotografie sdílel. Sdílení je jednou z hlavních myšlenek street artu, kdy se internet stává dalším komunikačním kanálem veřejného prostoru.

U svých děl jsem chtěl, aby měla nápad a nekopírovala už vzniklé práce. Vždy jsem se snažil naplnit díla nějakým obsahem, vtipem, nebo rozvinout dál užitou techniku tvorby.

3.1 Popis jednotlivých děl

Neviditelné tagy

(obrazová příloha č. 1)

Dílo reaguje na základní graffiti jednotku a tou je tag. Je to podpis writera, kterým se prezentuje a značkuje si tak své území. Původní myšlenkou je pokrýt co nejvíce ploch a stát se tak tím neslavnějším writerem s co nejvíce podpisy na co nejvíce místech. Je to jeho identita, kterou vstupuje do veřejného prostoru. Nejčastěji užívá černé spreje, široké fixy na alkoholové bázi nebo je ryje do omítek a na skla vozidel MHD.

K označení místa teritoria své tvorby jsem použil bezbarvý lak a svůj deodorant nastříkaný skrze předpřipravenou šablonu. Tag vytvořený bezbarvým lakem je po zaschnutí jen lehce viditelný. Nebije prvoplánově do očí a málokdo ho na ulici zaznamená. Já však vím, že tam je a že moje území je označováno.

Svůj deodorant jsem použil jako posunutí od vizuálního vjemu k dalšímu smyslu. Je to deodorant, který několik let používám a i to, jak jsme „cítit“ ve společnosti, vyjadřuje naši identitu. Pach za chvíli vyvane a zůstane jen na prchavý moment.

Ve svých úvahách jsem ještě došel k doslovné parafrázi se značkováním svého teritoria u psů. Další transformací původního tagu mělo být dílo „Žlutý sníh“, kdy jsem svůj tag chtěl podepisovat do žluta obarvenou vodou do sněhu. Jednalo by se o další prostředek své seberealizace. Toto dílo však nemohlo být z důvodů mírné plzeňské zimy realizováno.

Písmenková polévka

(obrazová příloha č. 2)

Jak jsem zmiňoval v předešlé kapitole, jednou z užívaných technik street artu jsou plastická loga, značky nebo typografické motivy vytvořené z extrudovaného polystyrenu a nalepené nejčastěji na stěny budov. Já jsem umístil miniatury těchto nápisů vytvořené z písmenkových bezvaječných těstovin na různá místa v centru města Plzně. Jedná se opět o intimní sebevyjádření a prezentaci svého pseudonymu. Doba, po kterou tato dílka vydržela nepoškozena na svých místech, se dala počítat v řádu maximálně několika minut.

Ježíš, ne Caesar

(obrazová příloha č. 3)

Tímto dílem jsem chtěl vzpomenout a uctít památku bratra Hrabinského a sestry Vosykové z Farního sboru Českobratrské církve evangelické v Plzni, kteří na začátku padesátých let nechtěli jen pasivně přihlížet pošlapávání pravdy v naší zemi. Na zeď kolem Škodových závodů psali nápisy „TGM“ a „Ježíš – ne Caesar“ a uváděli vládnoucí režim do nepřičetnosti. Státní bezpečnost je nemohla dlouho dopadnout. Tresty byly kruté. Byli odsouzeni na 16 a 10 let žaláře.²⁴

„*Ježíš, ne Caesar, toť smysl naší demokracie*“ Je citátem T. G. Masaryka a vychází z jeho úvahy, kdy vedle sebe postavil nejznámější osobnosti starověku: Ježíše a Caesara. Masaryk z této dvojice jednoznačně upřednostnil Ježíše, který byl jediným mužem v dějinách, který s největší láskou a pokorou sloužil všem až k sebeobětování. Jeho učení i jeho příklad života vnáší nový životní styl do světa plného sobectví, pýchy a bezohlednosti. Jeho učení

²⁴ PUMR, Týn. Informační panely k devadesátiletému výročí otevření českobratrského kostela Mistra Jana Husi, Plzeň, 2014.

ovlivnilo a ovlivňuje velmi kladně život mnohých národů. Mělo rozhodující vliv i na život evropských národů. Caesar byl mužem, který chtěl nad druhými vládnout jako diktátor a pod jeho vedením bylo prolito ve válkách mnoho lidské krve. Věděl velmi dobře, že žádný Caesar – žádný císař ani král, žádný prezident nebo předseda vlády, nemůže dát národům ani jednotlivým lidem opravdovou kvalitu života. To může dát jedině Pán Ježíš Kristus.²⁵

Opět jsem použil šablonu, přes kterou jsem nápis přestříkal obyčejnou vodou. Nápis zůstal čitelný jen pár okamžiků a pak se hned vypařil a zmizel podobně jako bratr Hrabinský a sestra Vosyková. Jejich hrdinství jsem připomněl na stejnou zeď kolem Škodových závodů. Na zeď, kde se před více jak šedesáti lety nebáli vyjádřit svůj nesouhlas s režimem. Na jejich odkaz bychom neměli zapomenout.

Vox populi – odtrhávací leták

(Obrazová příloha č. 4)

V tomto malém projektu mě lákalo vytvořit něco, čím bych mohl lidi přímo z ulice vtáhnout do děje a rozehrát s nimi výrazovou hru. Každý známe na ulici rozvěšené reklamy s nastřihamými konci s telefonním číslem. Tyto reklamy obvykle nabízejí „výhodné“ půjčky, nabídky pronájmu, výživové poradce a podobně. Odtrhávací lístečky slouží k tomu, aby si případný zákazník nemusel ve spěchu telefonní číslo opisovat a mohl si ho vzít s sebou. Pro většinu lidí je tedy tento princip dobře známý. Mým cílem bylo, aby odtržením lístečku mohli i něco vyjádřit.

Grafická úprava mých letáku měla být co nejjednodušší a vizuálně srozumitelná. Toho jsem se snažil docílit výraznými barvami a dostatečně kontrastním písmem. Pole této reklamy jsem rozdělil na poloviny, na zelenou

²⁵ KACZMARCZYK, Stanislav. Ježíš, ne César!. [online]. [cit. 2015-06-22]. Dostupné z: <http://www.reformace.cz/reformace-c-5/jezis-ne-cesar>

a červenou část. Zelená barva náleží ke kladné odpovědi – ANO a červená k zápornému – NE. Divák, který si letáku všimne, má tedy tři možnosti, jak se zapojit. Buďto dá možnost ANO, NE, nebo odtrhávání ignoruje a pokračuje ve své cestě dál.

Sdělení mé „reklamy“ se lišilo a rozdělil bych ho do tří úrovní podle míry návodnosti a místa pro fantazii. Nejvíce návodná byla otázka: „*Koupil jsi to mlíko?!*“. Zde je nejmenší prostor pro fantazii zúčastněného. Další úrovní jsou otázky: „*Nezapomněl/a jsi?*“ a „*Máš mě rád?*“. U těchto otázek se kolemjdoucí už musí zamyslet. Každý si vzpomene na něco i někoho jiného. Začne vzpomínat, zda na něco nezapomněl. Tvořit a představovat si příběh, který se odehrává jen v jeho fantazii. Jestli nezapomněl vypnout sporák, zamknout vchodové dveře nebo třeba donést květinu své milované osobě. U druhé otázky si představí člověka, který k němu promlouvá. Může si představit své blízké nebo otázku může chápat, jako že se ho ptá tvůrce letáku (já) nebo leták samotný. Poslední otázkou, která nechává nejširší prostor pro fantazii a představivost je strohé: „*ANO*“ a „*NE*“. Každý kdo se zúčastní oné „hry“ si může doplnit jakoukoliv otázku, která ho například v současnosti tíží. Může otázku pochopit i jako jisté „referendum“ o díle samotném. Nebo si prostě chce bezmyšlenkovitě odtrhnout lístek, snad pro radost.

Letáky jsem umístil na tři lokality a to v různém množství (celkem 7). Nalepoval jsem je na sloupy semaforů a lampy u přechodu přes silnici. Všechny 4 lokality se nachází v blízkosti tramvajových zastávek, kde se pohybuje větší množství lidí a tím pádem i větší množství „hráčů“.

Vylepená místa jsem si s odstupem času zkontroloval a zjistil jsem, že lidé spíše zapomínají, že spíše „NE“ než „ANO“, že mají spíše rádi než neradi. Jsem moc rád, že se lidé zapojili. Někomu snad můj artefakt vykouzlil úsměv na rtech. Někoho jsem možná dopálil tím, že po městě vylepuji otravné letáky a někdo si na něco hezkého vzpomněl nebo jsem mu něco připomněl.

Žloutenka – nemoc špinavých rukou

(obrazová příloha č. 5)

Plzeňský andělíček pro štěstí je symbolem města. Jedná se o jednoho z několika andělíčků na zdobné mříži vnějšího oltáře chrámu svatého Bartoloměje. Denně si ho pro štěstí chodí pohladit několik desítek domorodců a turistů. Pověst praví, že v chrámu sv. Bartoloměje se kdysi ženil místní kat, ale protože kat jako nečistý do kostela nesměl vstoupit, zastupoval jej u oltáře jeho přítel. Kat se modlil u venkovního oltáře za to, aby jeho svatba dobře dopadla. Po skončení své modlitby se zvedl a při vstávání se zachytil o mříž s andělíčkem. Několik svědků ho při tom vidělo, věřilo se, že čeho se kat dotkl, přinášelo štěstí, tak pověst byla na světě.²⁶

Vytvořil jsem zhruba 30 letáčků s varováním, že žloutenka je nemoc špinavých rukou a doplnil je ilustrací, jak si správně mýt ruce. Ty jsem připevnil na mříž s ošoupaným andělíčkem. Chtěl jsem s nadsázkou upozornit na to, aby si lidé uvědomili, kolik lidí si denně na andělíčka sáhne a rozšířil osvětu o správné hygieně.

Příběh jednoho domu

(obrazová příloha č. 6)

Před rokem a půl jsem se přestěhoval do domu v centru města. Jako každý dům i tento si žije svým vlastním životem. Je obýván především staršími lidmi, kteří mají své návyky a lpí na jasných pravidlech. Vytírá se přesně určeným způsobem v přesně stanovenou dobu. Do společných kontejnerů se hází jen určité odpady, nesmí se přepřňovat a v případě přeplnění se odpad musí zmáčknout normovanou umělohmotnou tyčí. Dvorek slouží striktně jen k věšení prádla. Světla na chodbách nesmí za žádnou cenu zůstat rozsvícena.

²⁶ PECUCH, Martin. Pov. sti. [online]. 7. 12. 2012 [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/obcan/o-meste/historie-mesta/povesti/povesti.aspx>

Dveře se zamykají na dva západy. Židle na chodbě nesmí být použita nikým bez průkazu ZTP a mnoho dalších pravidel. Všechny tyto nařízení a předpisy jsou rozvěšeny všemožně po chodbách. Jakékoliv narušení pravidel nebo dokonce nadávky z neuposlechnutí upomínek se neřeší osobní cestou, ale právě přes papírky polepené na nástěnkách a dveřích. Krásně parafrázuji počátky graffiti v New Yorku, kdy lidé komunikovali skrze nápisy na stěnách.

Celou dobu jsem si všechna tato upozornění dokumentoval a sbíral je. Několik z nich jsem našel i na svých dveřích. Většinou za vytírání chodby, které jsem neučinil první den své týdenní služby.

Mým záměrem bylo dostat tuto komunitní konverzaci ven z domu na ulici. Vyprávět tak příběh domu pomocí těchto vzkazů. Celou svou sbírku jsem vytiskl, nebo podobným písmem přepsal a takto koncentrované jimi polepil podchod kousek od Centrálního autobusového nádraží.

Výškoměr

(obrazová příloha č. 7)

Snad každý někde v domácnosti má nebo někdy měl na zárubních dveří čárky se jmény a věkem. Každý se v dětství poměřoval, kolik vyrostl a vše pečlivě zaznamenával. Mám o 4 roky mladšího bratra a pamatuji si, jak jsme porovnávali o kolik nižší nebo vyšší je ve stejném věku, kdy jsem si já udělal příslušnou rysku. Stejně zárubně měla i babička, kde čárky vyrýval můj otec.

Chtěl jsem rozvinout předchozí myšlenku, kdy jsem něco typického z interiéru domova přenesl ven. Oproti předchozímu jde ale o ještě intimnější záležitost. Tento zásah je v prostoru téměř neznatelný. Zajímalo by mě, zda si ho někdo všimne a zda se mu vybaví podobná vzpomínka té moje.

Restaurování graffiti

(obrazová příloha č. 8)

Sedmé dílo z mé výtvarné řady je zamyšlením nad street artem a graffiti a tím, zda ho považovat za umění v tradičním slova smyslu. Street art se v současné době postupně stává uznávaným odvětvím umění. Díla slavných pouličních umělců se dostávají z undergroundu ulic do galerií a aukčních síní. Zde jsou jejich díla prodávána za statisícové a milionové částky. Dostávají se ale tak do situace, kdy zrazují své vlastní umění. Zpronevěřují myšlenku toho, že právě graffiti se chtělo vymanit z buržoazních galerií a dostat své názory mezi lidi na ulicích. Graffiti je ale stále považováno za vandalství a všude ve světě je snaha tento nešvar z ulic vymýtit. Ortodoxní umělci tuto komercializaci jednoznačně odsuzují.

V poslední době ale dochází k paradoxním situacím. Médii nedávno proběhla zpráva z anglické Cheltenhamu. Slavný street artový umělec Banksy ozdobil zeď jednoho z tamních domů. Majitel domu chtěl nejprve vandalské dílo přetřít, ale když zjistil, kdo je autorem a jakou by mohlo mít cenu, rozhodl se populární graffiti vyříznout z domu a prodat ho v aukci za přibližně jeden milion liber. Místní nesli velmi nelibě jeho plán a snažili se mu v tom zabránit a prohlásit Banksyho výtvar za majetek společenské hodnoty, což by zaručovalo jeho jistou ochranu. Vše ale dopadlo neslavně a dílo bylo prodáno.²⁷

Pokud tedy začneme graffiti uznávat jako umění, můžeme se dostat do situace, že dříve vandalská díla budeme ochraňovat a restaurovat podobně jako fresky na stěnách kostelů.

Pro restaurování jsem si záměrně vybral co nejméně povedené graffiti, které by bylo jen těžko někdy považováno za umění. Autorem může být ale

²⁷ HONĚK, Jiří. V Cheltenhamu se chystají vyříznout Banksyho dílo ze zdi. Místní jsou proti. . [online]. 27. 6. 2014 [cit. 2015-06-23]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/v-cheltenhamu-se-chystaji-vyriznout-banksyho-dilo-ze-zdi-mistni-jsou-proti01368081

začínající umělec, ze kterého se jednou stane slavný autor, jehož díla se budou prodávat v aukčních síních za horentní sumy. Postupoval jsem s náležitou pečlivostí, jaké si tohle jednou významné dílo zaslouží. Nejprve jsem ho pomalu ve sterilních chirurgických rukavicích očistil od nánosů nečistot. V další fázi jsem tag neznámého writera kousek po kousku dobarvil a vrátil mu jeho původní lesk a slávu. Mnohými by mohl být tento proces považován za druh performance.

Plot – hranice mezi veřejným a veřejným

(Obrazová příloha č. 9)

Ve své diplomové práci jsem se chtěl primárně vyhnout politickým názorům a agitacím, které na akademickou půdu nepatří. Dílo *Plot* je ale do jisté míry aktivistické. Má upozornit na nelogické oplocování veřejných prostor. Město má snahu obyvatele města nesmyslně usměrnit na vybetonované chodníčky a za každou cenu je dostat ze zelených trávníků a parků. Lidé by si je pak měli z bezpečné vzdálenosti jen prohlížet a těšit se z nich.

Tento konkrétní plot je mezi parkem za obchodním domem Plaza a místní komunikací užívanou hlavně pěšími. Plot zde neplní funkci ochrany majetku a je i zbytečným plýtváním veřejných peněz. Nápis „*PLOT*“ je vypleten bílým motouzem do pletiva. Využil jsem geometrii plotu a upravil tak typografii. Nápis perspektivně ubíhá do prostoru a tvoří iluzi prostoupení písmen skrze zbytečný plot.

Památník obětem narcismu

(obrazová příloha č. 10)

Street art by neměl být jen povrchní hravostí, ale má reflektovat i velké společenské otázky. V tomto případě můj památník reaguje na zahleděnost dnešní společnosti do sebe a její povrchnost. V honbě za dokonalé tělo

a stylové oblečení podle poslední módy utrácí dnešní moderní společnost horentní sumy. Přes nánosy make-upu, samoopalovacího krému a past na bělení zubů nedohlédneme dále než na sebe samé v zrcadle. Ne náhodou jsem pozlacenou sochu umístil naproti vyhlášené diskotéce a baru, která je Mekkou zlaté mládeže.

Památník není postmoderním útokem a zesměšněním obětí nacismu. Jistá parafráze, zvláště v době sedmdesátiletého výročí od konce války, je na první pohled ale patrná.

Pomník tvoří zlatým sprejem pozlacená busta figuríny a zrcadlo se zlatým nápisem. Zrcadlo je jasným symbolem samolibosti. Každý, kdo si památník prohlédne, uvidí v zrcadle svůj odraz a zamyslí se na tím, zda není tak trochu i pomníkem jeho samého. Těsně po dokončení jsem dílo doplnil zapálenou pohřební svíčkou a kyticí narcisů jako symbolu sebelásky a zahleděnosti do sebe.

Je pro mě až neskutečné, že i po několika měsících je busta se zrcadlem pořád na svém místě. Jen figurínu někdo „doladil“ červeným sprejem. Pomník měl zatím z mých děl největší ohlas na sociálních sítích a mezi lidmi.

Road Runner

(obrazová příloha č. 11)

Poslední artefakt je vytvořen klasickou street art technikou šablon. Je to můj nejoblíbenější styl práce. Chtěl jsem tak i poctit inspirativní světové umělce a průkopníky v této technice a street artu samotném, Blek le Reta a Banksyho. Svým obsahem je dílo hravé a vizuálně vděčné. Jedná se o výjev ze známého animovaného seriálu Road Runner, kdy kojot chce léčkou dopadnout svého ptačího protivníka a namaluje na skálu iluzivní obraz tunelu. V jeho představě do skály pták narazí a on si na něm konečně pochutná. Obraz tunelu

jsem nasměroval tak, že z místa, kudy chodí nejvíce lidí, je ideální úhel pohledu na iluzi.

Dílo je umístěno těsně u Fresh Air Gallery v podchodu Resslerovy ulice. Jedná se o pouliční galerii, která je důkazem toho, že i nevzhledný prostor podchodu může být skvělým místem k prezentaci výtvarného umění.

Při výrobě jsem postupoval tak, že jsem si z tvrdého kartonu vyřezal šablony. Každá z barev měla svou vlastní. Tyto vrstvy se pak přes sebe postupně překrývají. Asi 2 hodiny po dokončení jsem přišel kojota s tunelem zdokumentovat. Během tak kratičké chvíle už někdo stačil část posprejovat. To je vlastně na graffiti a street artu krásné. Nic nemá trvalou hodnotu a díla si na ulici žijí svým vlastním životem.

4 DIDAKTICKÁ ČÁST

4.1 Popis projektu – Kultivace podchodu

V následující části se budu zabývat výtvarným projektem na téma street art, který jsem nerealizoval klasicky na půdě školy, ale v rámci Anděl Festu 2014.

„Anděl Fest je festivalem dobrovolnických aktivit s jasným cílem – přispět k opravě, čištění a zkrášlení města Plzeň v rámci příprav projektu Evropské hlavní město kultury 2015, tedy předtím, než do města zavítají tisíce návštěvníků. Kromě rozmanitých zásahů do veřejného prostoru jsou do projektu zařazeny také sociální, kulturní a další aktivity.“²⁸

Do projektu se mohla přihlásit libovolná organizace nebo jednotlivec se zajímavým nápadem, jak zkultivovat veřejný prostor Plzně. Následně se z projektů vybraly ty nejlépe realizovatelné. Ty pak byly nabídnuty na internetových stránkách dobrovolníkům, kteří by se chtěli akce zúčastnit, kooperovat na ní a pomoci s ní.

Správa veřejného statku města Plzně se stala partnerem festivalu a dojednaly jsme s ní 3 podchody, které mohly být v rámci festivalu vymalovány. Já jsem se stal koordinátorem úprav podchodu pod Rokycanskou třídou u Divadla Alfa.

4.2 Cíle projektu

Cílem tohoto projektu bylo propagovat myšlenku dobrovolnictví a kultivovat společný veřejný prostor. Skrze společnou práci a tvorbu si uvědomíme sebe jako nedílnou součást společenského celku. Prožijeme sebe a své okolí. Hlavní myšlenkou bylo také to, že za vzhled svého okolí, města a

²⁸ *And 1 Fest 2014*. [online]. [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <http://plzen2015.eu/cs/andelfest2014>

planety je zodpovědný každý z nás a nemůže se jen spoléhat na ty druhé a na úřady. Zároveň jsem chtěl poukázat na to, že street art není projevem vandalismu, ale že může prostor kultivovat a zkrášlovat. Tento podchod lidé moc nepoužívají. Přijde jim temný, špinavý a stísněný. Raději nebezpečně přebíhají několikaproudou silnici a ohrožují sebe i ostatní. Proč se to tedy nepokusit změnit.

4.3 Příprava realizace

Od začátku se to jevílo jako nelehký úkol. Podchod je zhruba 35 metrů dlouhý a na realizaci jsme měli pouhé dva dny. Správa veřejného statku v rámci svého partnerství podchod očistila od odpadků a nečistot. Anděl Fest zajišťoval materiál k realizaci.

Do kultivace podchodu se přihlásilo 12 dobrovolníků, se kterými jsem měl před realizací hodinovou informační schůzku. Většinou šlo o studenty ve věkovém rozmezí od 13 do 17 let. Zapojili se ale také dva o něco starší lidé.

Na začátku jsem měl připravenou krátkou prezentaci v programu Power Point s ukázkami světového street artu a představil jsem i používané technologické postupy tvorby. Tento úvod sloužil mimo jiné i jako motivační část. Během této schůzky jsme museli vymyslet výtvarný motiv, který budeme realizovat. Návrh musel být předem schválen Správou veřejného statku, která posuzovala jeho vhodnost.

Byli jsme omezeni hned několika faktory. Celou realizaci jsme museli stihnout za pouhé dva dny. Podchod má na délku 35 metrů a volná plocha k vymalování byla po obou stranách. Výsledek by se neměl moc lišit od předloženého návrhu. Rozpočet festivalu byl samozřejmě omezený, proto jsme museli uvážit i tento fakt.

Začali jsme společnou diskuzí a brainstormingem. Jako nejvhodnější techniku realizace jsme zvolili použití šablon a barevných sprejů. Tato

technika umožní vytvořit vcelku přesný výsledek i v takovém počtu lidí s rozdílnou výtvarnou průpravou. Dalším nápadem bylo, abychom do malby zapojili i kolemjdoucí, kteří by na díle participovali. Nejlépe by to měli být místní, kteří by si podchodu pak více vážili. Dvě z účastnic prosazovaly zvířecí motiv, který se v diskusi uchytil. Dále padl nápad, aby byla malba agitační a bojovala proti zbytečnému zabíjení zvířat. To už byl jen kousek k nápadu udělat podchod s loveckými trofejemi. Na druhou stěnu jsme vymysleli jednoduchý motiv složený ze siluet ptáků, kteří jsou používáni do skleněných výplní budov proti nárazu menšího ptactva. Ještě na místě udělal každý svůj náčrtek, ze kterého jsme hlasováním vybrali ten nejlepší. Z tohoto náčrtu jsem pak udělal konečný návrh, který jsem předložil Správě veřejného statku a byl bez problémů přijat.

4.4 Reflektivní bilance realizace

V sobotu ráno jsme se všichni sešli před podchodem. Bohužel nedorazili všichni ze 12 přihlášených. Produkce Anděl Festu nám na místo zavezla veškerý potřebný materiál, jako byly válečky, barvy, kartony, rukavice, odlamovací nože a další. Všichni se dali do práce a začali stěny podchodu vymalovávat na základní bílou barvu. Popravdě jsem měl obavy, zda se vymalování podchodu dá v počtu 9 lidí za den stihnout. Brzy jsem byl však vyveden z omylu. Studenti se rozdělili do dvou skupinek, aby si nepřekáželi, a během 3 hodin stihli vymalovat celý podchod první vrstvou. Původní graffiti však stále prosvítaly, a proto byl nutný i nátěr druhý. Při práci panovala velmi dobrá pracovní nálada a i přes možnou stereotypnost práce se nikdo nezačal nudit. Od sponzorů projektu jsme měli k obědu i občerstvení, které náladu ještě více pozvedlo. Ve 4 hodiny odpoledne jsme měli vymalováno a nezbývalo než se rozejít a těšit se na den následující, který sliboval tu zábavnější část výmalby.

V neděli dobrovolníky čekalo vyřezávání siluet zvířat do tvrdého kartonu podle motivu, který jsem podle vítězného náčrtu předtiskl. Předem

byli samozřejmě poučeni o bezpečnosti práce s ostrým nožem. Vyřezávané trofeje patřily muflonům, jelenům, srncům a losům. Jak jsem již předeslal, tak jsme z finančních důvodů byli omezeni barevností. Nebylo to však na škodu. Šedivá barva byla použita na trofejní štíty a černá na siluety zvířat. Výsledkem tak byla čistá graficky zajímavá práce.

Všichni si svou první zkušenost s použitím šablon užívali a oceňovali tak zvolenou techniku. Mezi sebou krásně kooperovali. Zpravidla dva drželi šablonu a třetí sprejoval. Postupně se střídali a každý tak měl možnost si práci s barevným sprejem zkusit. Podařilo se nám zapojit i několik kolemjdoucích a při realizaci stěny s ptáky se k nám dokonce připojila skupinka 4 dětí. Šablony umožňují pracovat i s menšími dětmi a i tak dosáhnout působivého výsledku.

Jedna dívka dostala ke konci nápad, pokrýt zem stopami vystavených zvířat jako memento na dobu, kdy se tito jeleni, srnci a mufloni ještě proháněli přírodou. Na závěr jsme si vytvořili speciálního jelena, který měl paroží z našich obkreslených rukou. Tímto způsobem jsme si své dílo podepsali.

Po dokončení práce jsme se postavili do kruhu důvěry a ve společné reflexi jsme zhodnotili uplynulý tvůrčí víkend. Na všech byla znát únava, ale z výsledku byli všichni zúčastnění nadšeni a společnou práci si užívali. Ačkoliv se mezi sebou většina lidí dopředu neznala, dokázala skupina společně efektivně spolupracovat. Několik z nich předneslo své obavy, že podchod v takovém stavu dlouho nevydrží a za chvíli se dostane do podobně neutěšeného stavu jako předtím. Slíbili jsme si, že za rok zkusíme opět něco v rámci Anděl Festu 2015 zrealizovat. Tentokrát snad s menším počtem omezení.

4.5 Klíčové kompetence

kompetence k řešení problémů

- vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností
- ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí

Kompetence komunikativní

- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi

Kompetence sociální a personální

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce
- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá

Kompetence občanské

- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu

Kompetence pracovní

- používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky

- přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot

4.6 Didaktické zhodnocení

Tento projekt nebyl standartní vyučovací jednotkou, ale je lehce přenositelný i do výuky výtvarné výchovy. Žáci by jistě moc rádi zkrášlili okolí své školy. Vymanili by se tak ze zažité představy, že při výtvarné výchově se hodina odehrává ve třídě, tvoří se na čtvrtky a ty lepší s děl jsou vystaveny na chodbě, kde je nikdo kromě jich samotných neuvidí. Děti se chtějí ukázat a předvést. Naučí se tak vnímat společný prostor, vážít si ho a starat se o něj. Cílem projektu rozhodně není podněcovat žáky k ničení soukromého majetku. Má ukázat, že tvořit ve veřejném prostoru se dá i legální cestou. Street art se stal plnohodnotným stále se rozvíjejícím uměleckým odvětvím a to by mělo být reflektováno i ve výtvarné výchově. Průběh a výsledek kultivace podchodu u Divadla Alfa je zdokumentován v obrazové příloze č. 12, 13, 14.

5 ZÁVĚR

Ve své praktické práci jsem vytvořil 11 street artových děl ve veřejném prostoru. Práce mě obohatila jak v rámci vlastního zážitku, tak v řešení praktických otázek při tvorbě.

V teoretické části jsem představil vývoj a historii graffiti a street artu. Dále jsem popsal svůj výtvarný záměr a myšlenková východiska. Interpretoval jsem význam a obsah jednotlivých instalací i jejich celku. Srozumitelně jsem vylíčil motivaci výběru tématu.

V didaktickém oddílu, jsem uplatnil své zkušenosti z tvorby praktické části. Vykreslil jsem výtvarný projekt, představil jeho cíle a technologický postup práce. Vypsal jsem rozvíjené klíčové kompetence a výsledky závěrečné práce jsem stručně zhodnotil. Myslím, že se ukázalo, že street art lze zařadit do výtvarné výchovy. Má to však jistá úskalí. Výuka klade větší důraz na připravenost učitele a jeho dobré znalosti v této problematice. Pro žáky budou výtvarné jednotky na téma street art jistě obohacující a své vědomosti tak rozšíří o nové poznatky z oblasti současného umění. Street do budoucna jistě zařadím do výuky v rámci své učitelské praxe.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné zdroje

BANKSY. *Wall and Piece*. Londýn: Century, 2005; ISBN 1-84413-786-4

BOU, Louis. *Street art*. 1st ed. New York, NY: Harper Collins Publishers, 2005, ISBN 0060833386.

GANZ, Nicholas a Tristan MANCO. *Graffiti world: street art from five continents*. Updated ed. New York: Abrams, 2009, 391 s. ISBN 0810980495.

LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. New York: Abrams, 2008, 160 p. ISBN 9780810983205.

MANCO, Tristan. *Street sketchbook: with over 700 illustrations in colour and black and white*. 1st pub. London: Thames & Hudson, 2007, 271 s. ISBN 978-0-500-51362-0.

MERHAUT, Vladislav. *Grafik Vladimír Boudník*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2009, 402 s., [32] s. obr. p íl. ISBN 978-80-7215-382-4.

OVERSTREET, Martina. *In graffiti we trust*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2006, 230 s. ISBN 80-204-1325-1.

PUMR, Týmon. *Informa ní panely k devadesátiletému výro í otev ení eskobratrského kostela Mistra Jana Husi, Plze*, 2014.

SIVÁK, Marek. *P stuj prostor: komunitní program pro ve ejný prostor: portfolio 2012ó2014*. Plze : P stuj prostor, 2014, 81 s. ISBN 978-80-905671-7-7.

WOHLMUTH, Radek; RÝDLOVÁ, Vladana. *M stem posedlí*. Praha: Taktum, 2012; ISBN 978-80-260-3341-7

Elektronické zdroje

And I Fest 2014. [online]. [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <http://plzen2015.eu/cs/andelfest2014>

Banksy. [online]. 22. 11. 2008 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://banksy.xf.cz/BANKSY.htm>

Bílá r fle. [online]. 25. 2. 2015 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: [cs.wikipedia.org/wiki/Bílá_r_fle_\(protinacistická_skupina\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Bílá_r_fle_(protinacistická_skupina))

Blek Le Rat ó Biography of a Street Artist. [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.stencilrevolution.com/profiles/blek-le-rat/>

Blek Le Rat Interview. [online]. 2. 4. 2008 [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: http://www.fecalface.com/SF/index.php?option=com_content&task=view&id=1056&Itemid=92

Blek le Rat: This is not a Banksy . <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/features/blek-le-rat-this-is-not-a-banksy-811130.html>. [online]. 19. 4. 2008 [cit. 2015-06-19].

Glossary of graffiti. [online]. 2. 6. 2015 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Glossary_of_graffiti

HOTĚK, Ji í. V Cheltenhamu se chystají vy íznout Banksyho dílo ze zdi. Místní jsou proti. . [online]. 27. 6. 2014 [cit. 2015-06-23]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/v-cheltenhamu-se-chystaji-vyriznout-banksyho-dilo-ze-zdi-mistni-jsou-proti01368081

KACZMARCZYK, Stanislav. Jeffí, ne César!. [online]. [cit. 2015-06-22]. Dostupné z: <http://www.reformace.cz/reformace-c-5/jezis-ne-cesar>

Keith Haring. [online]. 20. 9. 2008 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: http://artmuseum.cz/umelec.php?art_id=291

Keith Haring Street Artist Biography. [online]. [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://www.stencilrevolution.com/profiles/keith-haring/>

K ílky a vet elci [online]. [cit. 2015-06-18]. Dostupné z: <http://krizkyavetrelci.plzne.cz/mapa/>

MERHAUT, Vladislav. Explosionalismu Vladimíra Boudníka. [online]. íien.2007 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.artcasopis.cz/clanky/explosionalismus-vladimira-boudnika>

PECUCH, Martin. Pov ísti. [online]. 7. 12. 2012 [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/obcan/o-meste/historie-mesta/povesti/povesti.aspx>

Sprayerská novela trestního zákona. [online]. 28. 5. 2001 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/sprayerska-novela-trestniho-zakona-8119.html>

7 RESUMÉ

In my practical work, I have created 11 street art works in public space. Working on my master's thesis enriched the experience of creation

In the theoretical part, I presented the development and history of graffiti and street art. I also described his art intention and the thinking behind. I imagine the meaning and content of individual installations and their unit. I portrayed comprehensibly motivated choice of topic.

The didactic section, I applied my experience from making the practical part. I made art project, presented its objectives and technological progress of the work. I have written to developing core competencies and results of the thesis. It turned out that street art can be included in art education. However, it has certain drawbacks. Teaching is more emphasis on the readiness of the teacher and his good knowledge in this field. For students it will be great lessons of street art and certainly enriching their knowledge and expand to new findings from the field of contemporary art. I'm sure, that street art will be part of my education in the future.

8 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obrázek č. 1 - Neviditelné tagy

Obrázek č. 2 - Písmenková polévka

Obrázek č. 3 - *Ježíš, ne Caesar*

Obrázek č. 4 - *Vox populi – odtrhávací leták*

Obrázek č. 7 - Výškoměr

Obrázek č. 8 - Restaurování graffiti

Obrázek č. 9 - *Plot – hranice mezi veřejným a veřejným*

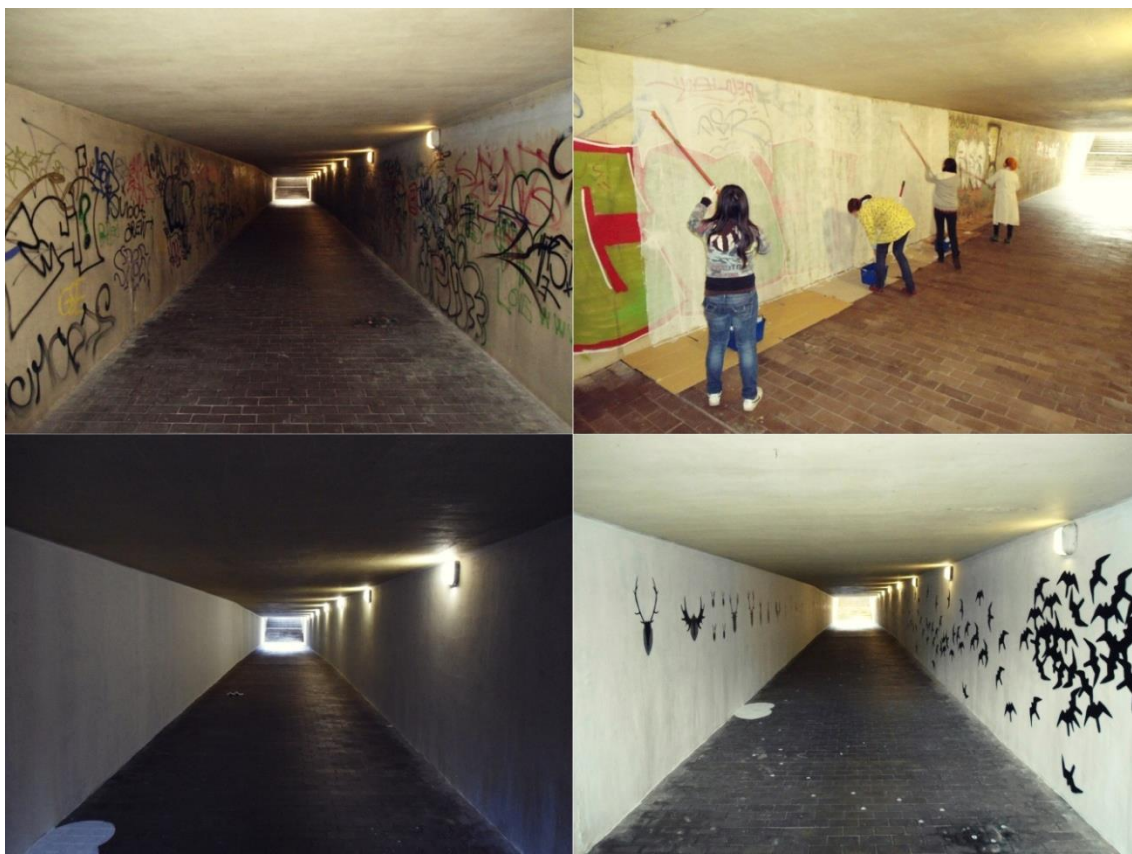
Obrázek č. 10 - *Památník obětem narcismu*

Obrázek č. 11 - *Road Runner*

Obrázek č. 12 - *Kultivace podchodu – didaktická část*

Obrázek č. 13 - Kultivace podchodu – didaktická část

Obrázek č. 14 - Kultivace podchodu – didaktická část

